

"İdrâk-i maâlî bu küçük akla gerekmez. Zira bu terazi o kadar sıkleti çekmez." Beytin sahibi, mânası ve cennet bahsi ile münasebeti hususunda bilgi verir misiniz?

"Hem nasıl ki, şu kesafetli, karanlıklı, dar dünyada, güneşin pek çok aynalarda bir anda aynen bulunması gibi, öyle de, nuranî bir zat, bir anda çok yerlerde aynen bulunması ([On Altıncı Sözde ispat edildiği gibi](#)): meselâ Hazret-i Cebrâil Aleyhisselâm bin yıldızda bir anda, hem Arşta, hem huzur-u nebevîde, hem huzur-u İlâhîde bir vakitte bulunması; hem Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmın haşırde bir anda ekser etkiya-i ümmetiyle görüşmesi ve dünyada hadsiz makamlarda bir anda tezahür etmesi; ve evliyanın bir nevi garibi olan abdalların bir vakitte çok yerlerde görünmesi; ve avâmın rüyada, bazan bir dakikada bir sene kadar işler görmesi ve müşahede etmesi; ve herkesin kalb, ruh, hayal cihetiyle bir anda pek çok yerlerle temas edip alâkadarâne bulunması, malûm ve meşhud olduğundan, elbette nuranî, kayıtsız, geniş ve ebedî olan Cennette, cisimleri ruh kuvvetinde ve hiffetinde ve hayal sür'atinde olan ehl-i Cennet, bir vakitte yüz bin yerlerde bulunup yüz bin hurilerle sohbet ederek yüz bin tarzda zevk almak, o ebedî Cennete, o nihayetsiz rahmete lâyıktır ve Muhbir-i Sâdıkın (a.s.m.) haber verdiği gibi hak ve hakikattir. Bununla beraber, bu küçük aklımızın terazisiyle o muazzam hakikatler tartılmaz."

"İdrâk-i maâlî bu küçük akla gerekmez, / Zira bu terazi o kadar sıkleti çekmez." (1)

"İdrâk-i maâlî bu küçük akla gerekmez, Zira bu terazi o kadar sıkleti çekmez" ifadesi, Ziya Paşa'nın beytidir. Üstad Hazretleri bu beyti ondan iktibas ediyor.

Bu beyit kendini kâinat sisteminde bulunan her şeye nüfuz edebilecek çapta gören, insan idaresinin çözemeyeceği hiçbir şey olmadığını iddia eden tasavvurlara ve felsefî doktrinlere şamar indiren, hakikatli bir beyittir.

Yaratılmışların sonsuza dek muttali olamayacağı gaybî haller vardır. Bunlar Allah'ın Zât-ı Akdesi ve sıfatlarıdır. Hiçbir mahlûk ihatalı bir şekilde Allah'ın Zât'ını ve sıfatlarını idrak edemez. Onun için Allah'ın Zât'ı ve sıfatları, ihata noktasından, ebedî olarak bize gaybî olacaktır.

“Gözler O’na erişemez. O’nun ilmi ise bütün gözleri ihata eder.” (*Enam Suresi, 6/103*)

Bu âyet gözlerin, Allah’ı ihata sûretiyle, künhüne erecek şekilde göremeyeceklerini bildirir. “İdrâk-i maâlî bu küçük akla gerekmez / Zira bu terazi o kadar sıkleti çekmez.” ifadesi, ekseri bu tarz konular için söylenmiş bir sözdür.

İnsanın akli mahdud, idraki sınırlı olduğu için, birçok hususu anlamak noktasında aciz ve cahildir. Cennet ve cehennem, ruhun mahiyeti, kâinatın derinlikleri ve sınırları, aklın kapasitesi gibi yüzlerce konuda, insan akli aciz ve cahildir. İşte bu beyit bu acizliği ifade ediyor...

Bediüzzaman Hazretlerinin ifade ettiği gibi;

“Hakikat-ı mutlaka, mukayyed enzar ile ihata edilmez.” (Sözler)

Bir insan ne kadar zeki, kabiliyetli, temiz, ince anlayışlı, ilim ve irfanda ileri olursa olsun yine de bir peygambere ihtiyacı vardır, ondan müstağni olamaz. Her insanın anlayış ve kabiliyeti farklıdır. Bu bakımdan herkes aynı derecede her hakikati anlayamaz, hayır ve şerri birbirinden ayıramaz. Birinin şer dediğine diğeri hayır diyebilir. İnsan, sadece aklını kullanarak varlıkları tanır ve vazifelerini bilir; fakat onların yaratılış gayelerini, tesbih ve ibadetlerini anlayamaz. Tevhid akidesi, hakikat-ı eşya, insanın ve kâinatın yaratılış gayesi gibi ulvî hakikatler ve ilahi hikmetler ancak *“yüksek dellal, doğru keşşaf, muhakkik üstad ve sadık muallim”* olan başta Hz. Muhammed (s.a.v) olmak üzere diğer bütün peygamberlerle bilinir ve anlaşılır.

Peygambersiz akıl, her zaman sırat-ı müstakimde yürüyemez, ufku her şeyi kuşatamaz ve tam bir mürşid olamaz. Çünkü akıl da bir mahlûktur, idraki sınırlı ve mahduttur. Nitekim Aristo ve Eflatun gibi üstün zeka sahibi olan dâhiler, Allah’a iman ettikleri halde, tekrar dirilmenin ruhen olacağına inanmışlar ve bedeninin de dirilmesini akıllarına sığdıramamışlardır.

İnsan, mücerred akıl ile Allahü Teâlâ'nın varlığını bilse dahi, O Zât-ı Akdes'in kudsî sıfatlarını ve esmasını, bu kâinatın yaratılış hikmetini, insanların vazifelerini, şu mevcudatın nereden gelip, nereye gittiklerini ve ahirete ait hakikatleri bilemeyeceğinden Cenâb-ı Hak onlara peygamberler ve semavî kitaplar gönderdi.

İnsanı ve akli ilahlaştıran dinsiz pozitivistlerin iddia ettiği gibi, insan her şeyin künhüne tam mânası ile vakıf olacak bir hususiyete sahip değildir. Burnunun ucundaki konuları çözmekten aciz olan bu deneyperest pozitivistlerin sözleri, ciddiye alınacak sözler değildir. On Sekizinci asrın hâkim düşüncesi olan bu materyalist ekol, iflas edeli bir asır oldu...

(1) bk. [Sözler, Yirmi Sekizinci Söz](#).